

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧІНИ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

РЕФЕРАТ

на

ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

освітнього ступеня «магістр»

на тему:

**«Профілактика і корекція труднощів спілкування в
дошкільників з особливими освітніми потребами»**

Виконала: студентка II курсу, 614аз групи

Спеціальності: 016 Спеціальна освіта

Освітня програма: Спеціальна освіта

Кузіна Анастасія Юріївна

Керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
спеціальної та інклюзивної освіти

Калиновська Ірина Сергіївна

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
психології та педагогіки розвитку дитини

Підлипняк Ірина Юріївна

м. Умань – 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В КОМПЛЕКСНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ	6
1.1. Сучасні наукові підходи до проблеми комплексної реабілітації дітей із церебральним паралічем	6
1.2. Проблеми розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в теорії спеціальної педагогіки і психології	15
1.3. Особливості корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем	26
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В КОМПЛЕКСНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ	36
2.1. Стан досліджуваної проблеми	36
2.2. Обґрунтування та реалізація педагогічних умов корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем	46
2.3. Аналіз та інтерпретація даних дослідно-експериментальної роботи.....	68
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасних умовах перебудови системи освіти в Україні, посилена увага приділяється проблемі реабілітації дітей з освітніми особливими потребами, зокрема з порушенням рухового апарату, їх гармонійного розвитку та соціальної інтеграції. Це обумовлено передусім зростанням чисельності дітей з церебральним паралічем, неспроможних відвідувати шкільні установи, які перебувають в домашніх умовах та навчаються за інклюзивною чи індивідуальною формою навчання. Дитячий церебральний параліч за останні роки став одним з найпоширеніших захворювань нервової системи в дитячому віці в усіх країнах світу, тому питання реабілітування, навчання, супроводу цієї категорії дітей актуальні і своєчасні.

Про забезпечення комплексною реабілітацією дітей із церебральним паралічем як системи медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на відновлення та компенсацію втрачених функцій організму йдеться в низці державних документів Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання у 2022 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення реабілітації дітей з інвалідністю внаслідок дитячого церебрального паралічу», «Про затвердження Порядку надання окремим категоріям осіб послуг із комплексної реабілітації (абілітації)»; Наказ Міністерства соціальної політики «Про затвердження форм документів щодо направлення окремих категорій осіб на комплексну реабілітацію (абілітацію)» (2018 р.) та ін.

У цьому контексті важливим завданням є удосконалення системи корекційно-педагогічної роботи з дітьми, які мають комплексні порушення розвитку, що актуалізує необхідність вирішення означеної проблеми шляхом оновлення змісту, форм, удосконалення методів організації реабілітаційного процесу.

Концептуальні засади реалізації окремих напрямів навчання і розвитку

дітей з особливими освітніми потребами різних нозологій репрезентовано в працях низки вчених, зокрема: розкрито проблеми соціалізації дітей з порушеннями інтелекту (В. Бондар, В. Синьов, М. Супрун, І. Татьянчикова та ін.); здійснення психолого-педагогічного (І. Бех, Л. Виготський, В. Лебединський, В. Лубовський Л. Руденко, Д. Шульженко та ін.) та корекційно-педагогічного (Е. Данілавічюте, Т. Дегтяренко, І. Дмитрієва, В. Засенко, С. Конопляста, С. Миронова, О. Чеботарьова та ін.) супроводу навчання таких дітей; особливості навчання та розвитку дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату (О. Глоба, І. Мамайчук, О. Романенко, А. Шевцов та ін.). Проте питання корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем було розглянуто фрагментарно і потребує цілісного наукового вивчення.

Недостатня розробленість проблеми та її важливість для педагогічної практики зумовили вибір теми дослідження – **«Шляхи корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем.

Завдання дослідження:

1. Здійснити системний теоретико-методичний аналіз дослідження проблеми у психолого-педагогічній та спеціальній літературі.

2. Експериментально виявити рівні сформованості трудової компетентності дітей із церебральним паралічем.

3. Реалізувати педагогічні умови корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем.

Об'єкт дослідження – корекційно-педагогічна робота в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем.

Предмет дослідження – педагогічні умови корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем.

Методи дослідження: теоретичні: системний аналіз загальної та спеціальної літератури з проблеми дослідження; емпіричні: цілеспрямовані спостереження, анкетування, бесіди; педагогічний експеримент: констатувальний і формувальний; кількісний та якісний аналіз результатів експерименту.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні відповідного діагностичного інструментарію й у тому, що одержані результати та розроблені педагогічні умови корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем можуть бути використані у закладах освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням та реабілітаційних центрах.

Структура роботи. Робота складається із титульного аркушу, змісту, вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного теоретико-експериментального дослідження дозволяють сформулювати такі висновки.

1. Теоретичний аналіз проблеми свідчить, що комплексна реабілітація – це система державних, соціально-економічних, психологічних, медичних, професійних, педагогічних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я людини, її працездатності і соціального статусу. Основна мета комплексної реабілітації не зводиться тільки до повернення дитини до стану перед захворюванням і у дитячий колектив, але й до розвитку її фізичних і психічних здатностей, відповідно віку. Комплексна реабілітація дітей з інвалідністю охоплює такі види реабілітації: психолого-педагогічна, трудова, соціальна, психологічна й медична.

Виявлено, що термін «дитячий церебральний параліч» позначає хворобу центральної нервової системи, в наслідок якої відбувається руйнування одного або кількох відділів головного мозку, в результаті чого виникають не прогресуючий розлад м'язової та рухової активності, функцій зору, слуху, координації рухів, а також розлади мови та психіки. Основними проблемами психофізичного розвитку дітей з ДЦП є: психологічна несамостійність, соціально-психологічна обмеженість, рухові розлади та обмеженість трудових дій, труднощі соціалізації, просторового аналізу та синтезу, порушення схеми тіла, труднощі мовленнєвого відображення просторових відношень.

З'ясовано, що корекційно-педагогічна діяльність – це складне психофізіологічне і соціально-педагогічне явище, що охоплює діагностико-корекційну, корекційно-розвивальну, корекційно-профілактичну, психокорекційну та психотерапевтичну діяльність. Основними напрямками корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із ДЦП є: формування емоційного, мовного, предметно-дійового і ігрового спілкування з оточуючими; стимулювання пізнавальних функцій; формування трудових гавичок; виховання навичок самообслуговування та гігієни.

2. На констатувальному етапі експерименту, метою якого було виявлення рівнів розвиненості таких навичок як: рухових (самообслуговування), комунікативних (спілкування) та трудових компетентності (виконання трудових функцій) у дітей старшого дошкільного віку із ДЦП. Умовою експериментальної вибірки була відсутність розумової відсталості, прогресуючих спадково-дегенеративних захворювань, наслідків черепно-мозкових травм і нейроінфекцій. Враховувались такі критерії і показники: емоційно ціннісний (наявність і стійкість потреб в трудовій діяльності; самостійного прийому їжі, вдягання-роздягання; особистої гігієни; спілкуватися у конкретних соціально-побутових ситуаціях, складати діалог, розповісти про свої почуття); пізнавально-когнітивний (повнота і глибина знань про навколишню дійсність(об'єкт діяльності) та про способи виконання діяльності в режимних моментах і спеціально створених ситуаціях; розуміння змісту слів, речень і усного мовлення та способів її відтворення); операційно- діяльнісний (ступінь самостійності в реалізації загальнотрудових та загальнокомунікативних умінь і навичок) та рівні (високий, середній, низький).

Використовувалась діагностична методика «Тест атитюдів дітей» Д. Кагана і Д. Лемкіна, адаптовану Т. Роменською, що охоплює 10 стандартних таблиць-малюнків, розроблених окремо для хлопців і дівчат, на кожному малюнку зображена дитина, яка вступає в контакт з іншою людиною.

За результатами констатувального етапу дослідження встановлено, що переважна частина дітей із ДЦП має середній і низький рівні розвитку рухових, комунікативних та трудових навичок. Це свідчить про необхідність розроблення педагогічних умов корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем.

3. Визначено, обґрунтовано та реалізовано педагогічні умови корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем: використання ігрових методів в корекційно-педагогічній діяльності з дітьми із ДЦП для підсилення мотиваційної сфери; спрямування корекційно-педагогічної роботи на розвиток рухових здібностей і мовлення дітей із ДЦП; інтеграція

корекційно-педагогічної та психотерапевтичної діяльності на заняттях з дітьми із ДЦП. Під час реалізації експериментальних педагогічних умов широко використовувались ігрові методи корекційно-педагогічної діяльності із урахуванням індивідуальних та психофізичних особливостей дітей із ДЦП, зокрема, до кожного заняття включалось не більше 5 ігор різної спрямованості з метою комплексного розвитку різних рухових якостей, зокрема, інтенсивні рухливі ігри, які передбачали біг і стрибки, чергували з малорухливими іграми на розвиток уваги, координації рухів, рівноваги тощо, а також із дихальними вправами.

На підставі порівняльного аналізу отриманих результатів доведено їх ефективність, оскільки за результатами контрольного етапу дослідження зафіксовано позитивну динаміку.

Подальшими напрямками нашого дослідження вважаємо розробку методичних рекомендацій щодо застосування інноваційних методів корекційно-педагогічної роботи в комплексній реабілітації дітей із церебральним паралічем.